

СОЦІАЛЬНІ ІНСТИТУЦІЇ ТА ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТИ ПІДТРИМКИ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Белова Єлизавета

Актуальність теми зумовлена тим, що повномасштабна війна різко посилила вразливість людей похилого віку через зростання ризиків соціальної ізоляції, втрати ресурсів, погіршення доступу до медичної допомоги та ускладнення отримання соціальних послуг. У кризових умовах традиційні, інституційно закріплені механізми підтримки нерідко виявляються перевантаженими або фрагментарними, тоді як потреби літніх людей стають більш динамічними й комплексними, поєднуючи матеріально-побутові, медико-соціальні та психосоціальні запити, що актуалізує необхідність наукового аналізу ролей, функцій і взаємодії ключових суб'єктів підтримки – державних і муніципальних соціальних інституцій, закладів інституційного догляду, а також громадських, благодійних і волонтерських організацій, які часто забезпечують оперативність, мобільність і адресність допомоги.

Мета публікації полягає в аналізі ролі та взаємодії соціальних інституцій і громадських організацій у забезпеченні комплексної підтримки людей похилого віку в умовах воєнного стану та визначенні ефективних механізмів міжсекторальної координації для підвищення доступності й якості допомоги.

У реаліях воєнного часу значення соціальних інституцій і громадських організацій у підтримці людей похилого віку суттєво зростає. Збройна агресія руйнує звичні життєві маршрути, спричиняє втрату житла та соціальних контактів, ускладнює доступ до медичних і соціальних послуг, через що літні люди опиняються серед найбільш уразливих груп населення. За таких умов державні структури у партнерстві з НУО, благодійними фондами та волонтерськими ініціативами беруть на себе ключову роль у забезпеченні базових потреб, психосоціальної підтримки та відчуття безпеки. Їхні зусилля спрямовані на формування мереж взаємодопомоги, відновлення комунікації в громаді та захист прав старших людей, що дозволяє пом'якшувати

наслідки війни й підтримувати людську гідність навіть у кризових обставинах.

Окремої ваги в умовах війни набуває цифрова взаємодія літніх людей із соціальними інституціями, адже значна частина адміністративних та соціальних послуг перемістилася в онлайн-середовище. Хоча багато людей старшого віку мають обмежені цифрові навички, саме електронні інструменти й державні програми на кшталт «Дії», «Підтримки», «Допомоги» часто стають головними каналами доступу до фінансових, соціальних і гуманітарних ресурсів. Водночас низька цифрова грамотність і нестача технічних можливостей істотно обмежують участь літніх осіб у таких програмах. Тому особливо актуальним є «цифровий супровід» з боку соціальних працівників, волонтерів і родини, який допомагає користуватися е-сервісами, оформлювати підтримку та орієнтуватися в інформації, підвищуючи автономність і зменшуючи ризики соціальної ізоляції.

Водночас зберігаються й системні проблеми державної медико-соціальної політики щодо людей похилого віку. Брак єдиного механізму координації між установами призводить до розпорошеності послуг, дублювання функцій і неефективного використання ресурсів. Додатковим обмеженням є недостатня увага до викликів старіння та дефіцит фахівців у сфері геріатрії й геронтології, що ускладнює як підготовку кадрів, так і розвиток досліджень та сучасних практик допомоги. У підсумку в Україні все ще недостатньо розвинені комплексні, інноваційні програми медико-соціальної підтримки людей похилого віку, які вже стали стандартом у багатьох європейських країнах.

Ефективна підтримка літніх осіб у період війни можлива лише за умови тісної міжвідомчої та міжсекторальної взаємодії – між соціальними службами, медичними закладами, громадами та громадськими організаціями. Співпраця з лікарнями, геріатричними центрами та клініками забезпечує доступ до медичних оглядів, профілактичних заходів, лікування хронічних захворювань і психологічної допомоги. Соціальні служби зосереджуються на наданні базових послуг (житла, харчування, одягу, засобів гігієни) та реалізують спеціальні програми підтримки

людей похилого віку. Водночас громадські та благодійні організації відіграють доповнювальну роль, надаючи психологічну, правову та гуманітарну допомогу, організовуючи дозвілля та адвокаційні ініціативи, спрямовані на захист прав і гідності літніх людей. Така співпраця створює цілісну систему підтримки, що дозволяє зменшити наслідки війни для найуразливіших категорій населення [2].

Волонтерські ініціативи відіграють ключову роль у підтримці літніх людей, адже нерідко забезпечують їм щоденну допомогу, спілкування й моральну підтримку. Волонтери допомагають у побуті, супроводжують до медзакладів, сприяють оформленню документів і користуванню цифровими сервісами. Ефективність такої роботи зростає за умов партнерства з органами місцевого самоврядування та міжсекторальної взаємодії, що дає змогу організувати комплексну й безперервну підтримку осіб похилого віку, особливо у воєнний і післявоєнний періоди.

Найкращих результатів соціальна допомога досягає за злагодженої координації медичних установ, соціальних служб, волонтерів, громад і місцевої влади. Практичною формою такої взаємодії є міждисциплінарні команди, які комплексно оцінюють потреби літньої людини й забезпечують індивідуальний супровід, що сприяє своєчасному виявленню ризиків ізоляції чи занедбаності та підтримує гідність, активність і самостійність у старшому віці.

Важливу роль у наданні соціальної допомоги в умовах війни відіграють міжнародні гуманітарні організації, які активно діють на території України. Такі структури, як HelpAge International, АСТЕД, Caritas, Міжнародний Комітет Червоного Хреста та інші, реалізують широкомасштабні програми підтримки, спрямовані на поліпшення умов життя людей похилого віку. Їхня діяльність охоплює виплату грошової допомоги, розподіл гуманітарних наборів, забезпечення медикаментами, а також створення мобільних пунктів медичної, соціальної та психологічної підтримки.

У багатьох громадах ці організації координують роботу мобільних груп соціального супроводу, які діють у прифронтових і важкодоступних районах, де літні

люди залишилися без належної державної допомоги. Їхня діяльність виходить за межі традиційної гуманітарної підтримки – вона включає кризове консультування, психологічну реабілітацію, навчання навичкам самодопомоги, а також ініціативи, спрямовані на зміцнення соціальної єдності та взаємодопомоги в громадах.

Досвід міжнародних партнерів має надзвичайну практичну цінність, адже демонструє ефективну модель комплексної, людиноцентричної підтримки, яку можна адаптувати й масштабувати на національному рівні, що дозволить створити стійку систему соціального захисту осіб похилого віку в умовах криз і надзвичайних ситуацій, зберігаючи їх гідність, безпеку та право на належну якість життя.

У підсумку можна стверджувати, що в умовах воєнного стану соціальні інституції та громадські організації виступають ключовими суб'єктами підтримки людей похилого віку, забезпечуючи не лише базову допомогу (безпека, доступ до медичних і соціальних послуг, гуманітарне забезпечення), а й збереження соціальної включеності, психологічної стійкості та гідності. Ефективність такої підтримки визначається узгодженістю дій державних і місцевих структур із волонтерським та неурядовим сектором, наявністю чітких маршрутів допомоги, адресністю, регулярністю комунікації та спроможністю швидко реагувати на зміну потреб. Водночас воєнні ризики загострюють системні проблеми: нерівний доступ до послуг у різних громадах, кадровий і ресурсний дефіцит, ускладнення логістики та потребу в посиленому захисті прав літніх людей. Тому пріоритетними напрямками є розвиток міжсекторальної взаємодії, стандартизація кризових протоколів, підтримка соціальних працівників і волонтерів, цифрова та офлайн-доступність сервісів, а також посилення довготривалих програм соціальної й психосоціальної реабілітації, що забезпечують стійкість системи допомоги та підвищують якість життя людей похилого віку навіть у кризових умовах.

Список використаних джерел

1. Старенькі: соціально-благодійна ініціатива, присвячена питанням старості в Україні. URL: <https://starenki.com.ua/>
2. Туленков М.В. Системний підхід в управлінні соціальними організаціями : підручник. Київ : Каравела, 2023. 508 с.